

STRATEGII DE ÎMBUNĂTĂȚIRE A COMPETENȚEI DE LITERAȚIE

Prof. Mia Chindriș, Liceul Teoretic „Dumitru Tăușan” Florești, Cluj

Competența de literație este esențială în devenirea unui om întrucât îi facilitează accesul direct la informație, nemediată și imediată, precum și la oportunitățile de formare long life learning. Definim literația drept competența de a înțelege, de a utiliza, de a reflecta asupra celor citite și de a evalua textele scrise, cu scopul atingerii scopurilor și al integrării în societate.¹ Și mai explicit definește Charles Temple literația și implicațiile sociale ale nedezvoltării acestei competențe: *„Literația este una dintre cele mai bune modalități de a ne pune ideile pe hârtie, astfel încât să ne putem uita din nou la ele și să reflectăm asupra lor. (...) Când scrii ceva, ajungi să vezi la ce te gândeai și apoi îți spui, o, asta îmi amintește de altceva, iar asta îți permite să scoți mai multe idei.”*² Rezultatele la evaluarea națională și bacalaureat — ambele evaluări externe — sunt analizate și mediatizate fără a se atinge eficient problema de fond, respectiv faptul că, neavând dezvoltată această competență, elevii nu se vor putea integra și afirma pe piața muncii, în contextul utilizării AI în domenii din ce în ce mai diverse. Mai mult, aceste rezultate la clasa a VIII-a sunt anticipate anual de rezultatele la evaluările II, IV, VI, cei mai buni indicatori ai progresului / regresului sau riscului de eșec școlar. Un elev care la sfârșitul ciclului achizițiilor fundamentale nu deține competențe de literație nu va putea face față provocărilor programei clasei următoare. În aceste situații este necesară intervenția remedială și predarea diferențiată la clasă. De cele mai multe ori, intervenția trebuie să fie om la om, adică învățătorul trebuie să lucreze separat cu acei copii, pe lângă aplicarea la clasă a fișelor de lucru diferențiate. Pe măsură ce ne îndepărtăm de această vârstă a achizițiilor fundamentale (clasa a II-a), șansele de recuperare a acestor elevi și de evitare a eșecului școlar, scad considerabil. În același timp, odată produsă conștientizarea nevoii acestei competențe, o putem dezvolta pe parcursul întregii vieți.

¹ [PISA 2015 Assessment and Analytical Framework: Science, Reading, Mathematic, Financial Literacy and Collaborative Problem Solving | READ online \(oecd-ilibrary.org\)](#)

² [„Calitatea jobului, veniturile, chiar și probabilitatea de a ajunge la închisoare sunt legate de literație”. Interviu cu expertul internațional Charles Temple \(scoala9.ro\)](#)

Cum putem îmbunătăți capacitatea elevilor de a înțelege sensul global al unui text, de a extrage semnificația mesajului unui text sau chiar de a produce un text — oral sau scris?

Aplicația propusă s-a realizat la clasa a VI-a, nivel mediu, cu elevi cu CES, dar și elevi care au dificultăți în citirea unui text la prima vedere, înțelegerea textului citit și dificultăți de rezumare. Aplicația s-a făcut la unitatea *Textul epic în versuri. Fabula*, ca activitate de sistematizare a cunoștințelor despre fabulă, după analiza la clasă a textului propus de manualul utilizat (*Boul și vițelul*, de Grigore Alexandrescu).

Competențele vizate prin această activitate au fost:

1.1 Rezumarea, pe baza informațiilor explicite și implicite, a unor pasaje din diverse tipuri de texte orale narrative, monologate și dialogate.

2.2 Rezumarea unor texte, cu grade diverse de dificultate.

2.3. Prezentarea unor răspunsuri personale, creative și critice pe marginea unor texte diverse.

4.2. Aplicarea conștientă a achizițiilor lexical și semantice de bază, din limba română standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă și precisă a intențiilor comunicative.

Pentru eficientizarea activității am stabilit următoarele etape:

- a. stabilirea clară și corectă a obiectivelor și elaborarea unei scale de măsurare a fiecărui obiectiv;

Având în vedere competențele specifice de mai sus, am stabilit următoarele obiective ale activității, însoțindu-le de o scală de măsurare pentru fiecare obiectiv:

Obiectiv	Scala de măsurare
O1. Elevii vor fi capabili să identifice elementele componente ale unei fabule (povestirea propriu-zisă / text narativ + morală explicită / implicit)	Scor 3: Poate extrage semnificația morală a fabulei și face aplicații care depășesc noțiunile predate. Scor 2: Identifică ușor cele două părți ale fabulei, chiar și morala implicită. Scor 1: cu ajutor, elevul poate înțelege textul narativ (identifică personajele, spațiul, timpul, poate rezuma superficial acțiunea). Scor 0: Chiar și ajutat, elevul nu demonstrează înțelegerea textului.

O2. Elevii vor înțelege trăsăturile fundamentale ale unui fabule (personaje animaliere, tipuri umane, scop moralizator, personificarea figura de stil dominantă, naratiunea și dialogul ca moduri de expunere)	Scor 3: Poate identifica cu ușurință tipurile umane și scopul moralizator al fabulei, precum și rolul narațiunii, respectiv al dialogului. Scor 2: Elevul identifică personajele, tiparele textuale prezente în text și figura de stil dominantă. Scor 1: Elevul identifică personajele animaliere și dialogul ca tipar textual Scor 0: Elevul identifică doar personajele animaliere.
O3. Elevii vor fi capabili să extragă mesajul moral al unei fabule la a vedere și să-l explice.	Scor 3: Elevul este capabil să prezinte coerent și argumentat mesajul unei fabule, cu stabilirea tipurilor umane, a tarelor caracteriale surprinse în text, cu motivarea utilizării modurilor de expunere folosite. Scor 2: Elevul poate extrage mesajul moralizator al unei fabule și să îl prezinte pe scurt, explicându-l. Scor 1: Elevul extrage cu ajutor (întrebări ghidate) mesajul unei fabule, explicându-l în cuvintele sale, prin întrebări ajutătoare. Scor 0: Elevul extrage cu ajutor mesajul moralizator al fabulei cu morala explicită, explicându-l sumar.

b. stabilirea grupelor de lucru (grupe eterogene, astfel că elevii care au dificultăți la citirea unui text, îl audiază în lectura unui alt coleg, cei care au dificultăți în redactarea textului, pot contribui la realizarea grafică a prezentării etc.);

c. comunicarea strategiei folosite și a sarcinilor de lucru;

d. monitorizarea împărțirii sarcinilor de lucru și asigurarea înțelegerii sarcinilor de către fiecare elev;

e. rezolvarea sarcinii și afișarea rezultatelor în clasă;

f. oferirea de feedback grupei, atât interevaluare, cât și evaluarea profesorului, pe baza scalei stabilite anterior - reflecție;

g. extinderea sarcinii – activitate similară ca temă de casă / proiect individual.

Activitatea a fost bine primită de elevi, iar constituirea grupelor s-a făcut oarecum de la sine, fără obiecții, ei dovedind o bună cunoaștere a aptitudinilor colegilor lor. Sarcinile de lucru au fost următoarele:

I. Definiția fabulei Trăsăturile speciei literare	II. Personajele fabulei și tipurile umane în care se încadrează acestea Un desen sugestiv	
III. Morala fabulei - exprimată într-un text scurt însoțit de desen	IV. Alegeți un personaj și prezentați-l printr-un cvintet alcătuit din 5 versuri. Primul vers - un singur cuvânt care denumește personajul Al doilea vers - două adjective despre personajul ales Al treilea vers - verbe la gerunziu Al patrulea vers - patru cuvinte care exprimă starea noastră față de subiect. Al cincilea vers - este format dintr-un cuvânt care arată însușirea esențială a subiectului.	

Prin post-it-uri, într-un tur al galeriei, fiecare grupă a apreciat munca celorlalte grupe, urmărind dacă lucrarea respectă criteriile date. Ulterior, profesorul a făcut recomandări grupelor pentru îmbunătățirea performanței. Întrucât a fost o activitate în grupe, a fost mai greu de stabilit nivelul individual al elevilor, conform scalei de apreciere. Prin urmare, am extins sarcina de lucru ca temă pentru acasă, respectând aceleași cerințe, dar aplicația fiind pe alte texte. Elevii au avut posibilitatea de a-și alege un text dintr-o listă oferită de profesor și au urmat indicațiile primite în timpul

activității la clasă.

lăță câteva dintre rezultate:

Câteva observații în loc de concluzii:

- o fișă de lucru standard, cu itemi obiectivi și semiobiectivi, ar fi permis realizarea obiectivelor mai rapid, dar ar fi diminuat aspectul muncii în echipă și al colaborării; ar fi generat inhibarea unui cititor mai puțin performant, cu dificultăți în înțelegerea textului sau a sarcinilor de lucru;
- elevilor le plac activitățile în care pot să dea răspunsul la sarcina de lucru și altfel decât prin cuvinte - prin desen, banda desenată, joc video pe una din platformele des utilizate (Wordwall, Kahoot);
- activitatea pe grupe nu permite identificarea unor neînțelegeri ale sarcinilor, după cum se poate constata din lucrările individuale ale elevilor (unii nu au respectat structura cvintetului, alții au transcris aspectele teoretice din caiet, fără a le procesa, cei mai mulți au avut dificultăți în încadrarea personajelor într-o tipologie umană);

Chiar dacă este cronofagă, considerăm că o strategie de adoptat pentru noile generații de elevi este abordarea textelor propuse spre înțelegere cu tehnici și strategii care implică stimulul vizual. Uneori, în texte mai complexe, o întrebare precum „Ce ai desena, dacă ai fi pictor?”³ poate stârni curiozitatea, poate anima o lecție ajunsă într-un punct mort, iar răspunsurile elevilor pot fi un real suport pentru dezinhibarea unor cititori mai puțin performanți și realizarea comprehensiunii. Astfel de abordări trebuie însoțite de momente de reflecție asupra experienței personale deoarece este un tip de învățare esențial și pune în lucru activități cognitive ce asigură o învățare temeinică.⁴

³ *Pictorul* este unul dintre prietenii care te ajută să înțelegi ce citești, în *Echipa comprehensiunii*. Proiectul Signes et Sens, din Florentina Sâmișăian, *O didactică a limbii și literaturii române: Provocări actuale pentru profesor și elev*, ed. Art, 2014.

⁴ Peter C. Brown, Henry I. Roediger III, Mark A. McDaniel, *Invață să înveți*, trad. din lb engl de Patricia Comănescu, Alexandra Debelka, Oana Damian, ed. AScred, Cluj-Napoca 2021, p. 52.

Bibliografie:

- [PISA 2015 Assessment and Analytical Framework: Science, Reading, Mathematic, Financial Literacy and Collaborative Problem Solving | READ online \(oecd-ilibrary.org\)](#)
- [„Calitatea jobului, veniturile, chiar și probabilitatea de a ajunge la închisoare sunt legate de literație”. Interviu cu expertul internațional Charles Temple \(scoala9.ro\)](#)
- Brown, Peter C., Roediger III, Henry I., McDaniel, Mark A., *Invață să înveți*, trad. din limba engleză de Patricia Comănescu, Alexandra Debelka, Oana Damian, editura Ascred, Cluj-Napoca, 2021.
- Sâmihăian, Florentina, *O didactică a limbii și literaturii române: Provocări actuale pentru profesor și elev*, editura Art, 2014.